

Yâsin Sûresi'nin Ölülere Okunması (Rivayetler Bağlamında Bir Analiz)

Veli Aba*

Özet

Öldükten sonra kişi adına yapılan dua, ibadet, hayır işleri, maddi ve manevî borçlarının ödenmesi gibi geride kalanların yapmış oldukları söz ve fiillerin ölülere faydasının olup olmayacağı konusu geçmişten bu yana tartışılmalıdır. Özellikle de Türkiye'de ölen kişi adına Yâsin Sûresi okunması sık karşılaşılan bir uygulamadır. Tarih boyunca diğer bazı dinî içerikli uygulamalarda olduğu gibi bunun da kaynağının bazı rivâyetlere dayandırıldığı görülmektedir. Bunlar sıhhatleri farklı değişik rivâyetlerden müteşekkildir. Bu çalışmada hadis kaynaklarında ölü adına okunması istenen/teşvik edilen Yâsin Sûresiyle ilgili rivâyetler özellikle de senet bakımından tetkik edilmiş bunların çoğunun zayıf ve yudurma olduğu anlaşılmıştır

Anahtar Kelimeler: Yâsin Sûresi, Dua, Rivayetler, Kur'ân Okumak, Ölüm

Reading the Surah Yaseen to the Dead: A review in the context of narration

Abstract

It has been a matter of debate since the time of death, when prayers, worship, charity works, and the payment of material and spiritual debts on behalf of a person, have been the subject of the words and actions of those who have been left behind. In particular, reading the Yasin surah on behalf of the person who died in Turkey is a frequent religious practice. Throughout history, it seems that some sources of religious content are based on some of the origins. Their validity is different from several narratives. In this study it was understood that the narrations about Surah Yaseen which were requested / encouraged to read in the hadith sources in the name of the dead, especially those examined in respect of the proofs, are weak and untruthful.

Keywords Surah Yaseen, Prayer, Narrations, Reciting the Quran, Death

GİRİŞ

Her toplumda doğum, evlilik, ölüm gibi önemli zamanlarda sembolik bir anlamı da barındıran çeşitli dinî faaliyetler vardır. İnsanların bir arada tören şeklinde ortaya koyma ihtiyacı duydukları vakıalardan biri de ölen kişi adına yerine getirilen bir takım uygulamalardır. Ölümün gerçekleştiği ilk andan itibaren defin sonrasıyla birlikte devam eden zaman diliminde ölü adına gerçekleştirilen bir takım dinî ritüellerde, ölüye yakınlığı olan kişi, çevresinden gördüğü ilgi sayesinde varlığının değerini anlar. Bunun yanında diğer insanların

* Dr. Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı.

ölmüş bir kimse adına yapacağı taziye, cenazeye iştirak, mevlid, kıraat vb. uygulamalar, cenaze sahibinin acısını paylaşma adına yerinde faaliyetler olarak görülebilir. Fakat ölen birinin arkasından, yukarıda zikredilen birtakım uygulamaların icrasında ölünün de faydalanabileceği beklentisi ve inancının olduğu ortada olan bir durumdur. Bütün bunlar yıllarca sıkı bir biçimde uygulanarak, zamanla dinin aslı unsurlarından bir parça gibi toplumun vazgeçilmezleri haline gelmiştir. Tabii ki, fertlerin içinde yaşadığı gelenek, kültür ve dinlerinde, ölmüş olanlar için bir takım uygulamaları yerine getirmeleri sadece ibadet ya da dinî pratikle sınırlandırılmayacak kadar geniş ve kuvvetli bir kabule de sahiptir. Ölümden sonra bir kişi için yapılan dua, ibadet, onun adına yapılan hayır işleri, maddi ve manevî borçlarını ödemek gibi geride kalanların yapmış oldukları söz ve fiillerin ölümlere faydasının olup olmayacağı konusu geçmişten bu yana tartışılmıştır.¹ İskat ve devir olarak da bilinen bu tür uygulamalar ülkemizde hala varlığını devam ettirmektedir. İki uç arasında zaman zaman derinleşen bu tartışmanın bir tarafını bu konuya bid'at ve hurafe olarak bakanlar meydana getirmektedir. Tartışmanın diğer ucunda ise bu tür fiillerden ölünün faydalanabileceğini savunanlar bulunmaktadır. Araştırmanın asıl konusu bu tür tartışmaları ele almak olmadığından bu hususlarda ayrıntıya girilmeyecektir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Kur'an-ı Kerim'in üstünlüklerini, onun tamamını veya bazı sûre ya da âyetlerini öğrenip okuyan, öğreten, dinleyen, ezberleyenlerle hükümlerine göre amel edenlerin kazanacağı sevapları, bazı sûre yahut âyetlerin şifalı oluşuna dair âyet ve hadislerde verilen bilgileri ifade etmek üzere İslâmî kaynaklarda genellikle "fezâilü'l-Kur'an", bazen de "sevâbü'l-Kur'an", "menâfiu'l-Kur'an" gibi tabirler kullanılmıştır. Bununla birlikte Kur'an'ın üstünlükleri hakkındaki ilk bilgiler yine Kur'an'da bulunmakla² beraber bazı hadislerde de Kur'an-ı Kerim'in faziletine dair bilgiler bulunmaktadır.³ Kur'an-ı Kerim'in tamamının Allah kelâmı olduğunu dikkate alıp âyetler arasında bir fazilet ve değer farkının bulunmaması gerektiğini düşünenler olduğu gibi esasta âyetler arasında bir değer farkı bulunmamakla beraber hal ve şartlar, zaman ve zemin, okuyanın ihtiyaçları, ilgili âyetin konusunun şerefi gibi bazı sebeplerle âyetler arasında bazı fazilet farkları bulunabileceğini belirtenler de olmuştur.⁴

Birçok İslam ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de Müslümanların, değişik sebeplerle Allah'a yaklaşma, tevessül, çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi, sıkıntılardan uzaklaşma, günahlardan kurtulma, ölümlere rahmet gibi ihtiyaç ve talepler doğrultusunda Kur'an okuyup dua ettikleri ve birtakım ibadetleri bu doğrultuda yaptıkları bilinmektedir. Ülkemizin hemen her yöresinde Fâtıha, Yâsin, Tebareke, Nebe vb. sûrelerin okunması, tekbir, tehlil, tesbîh yapılması, salâtü selâmlar getirilmesi sıkça uygulanan dinî içerikli faaliyetler olarak

¹ Durmuş, Üzeyir, Hanefî Fikhında Maklûb Hadis Kullanımına Dair Bir Örnek: İskât Hadisi, KTUIFD, Cilt 3, Sayı 2, ss. 75-88.

² Mesela bkz. Bakara, 2/2; Nisâ, 4/174; Yûnus, 10/57; İsrâ, 17/9.

³ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, el-Câmiu'ü's-Sahîh, (I-IX), thk. Muhammed Zühayr b. Nâsir en-Nâsir, Dâru tavk'ın-necât, byyî, 1422, Fedâilü'l-Kur'an, 21; Tirmizî, Ebû İshak Muhammed b. İsâ b. Serve, el-Câmiu'ü's-Sahîh, (I-VI), thk., Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-garbi'l-İslâmî, Beyrût, 1988, Fedâilü'l-Kur'an, 15; Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrahmân b. Fadl b. Behrâm, es-Sünen, (I-IV), thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî, Dâru'l-muğni, Suudi Arabistan, 2000, Fedâilü'l-Kur'an, 2.

⁴ Aydemir, Abdullah, "Fezâilü'l-Kur'an", DİA, XII, 532, 533.

karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte yukarıda zikredilen ve araştırmamızın da konusu olan Yâsin Sûresi'nin okunma alanı diğerlerinden oldukça geniştir. Çocuklara isim verileceğinde, sünnet merâsimlerinde, düğünlerde, hacı uğurlamalarında, sınav vb. değişik birçok dinî ya da dinî içerikli olmayan faaliyetler için bu sûrenin okunması/okutulması kimi zaman toplumsal bir yaptırım halinde de karşımıza çıkmıştır. Tabii ki, yukarıda zikredilen Yâsin Sûresi'nin okunma alanları toplumsal bir baskı neticesi olarak da karşımıza çıkabilir. Fakat bu tür merasimlere sırf mahalle baskısının sebep olduğu anlayışı doğru değildir. Bunlarda insanların kültürlerini bir şekilde yaşatma ve sonrakilere aktarma biçimi de etken olarak görülmelidir.

Çevremizde sıkça karşılaştığımız Yâsin sûresi okumalarının ve bunun değişik niyet ve talepler doğrultusunda giderek yaygınlaşmasının, özellikle de ölen bir kimsenin ardından vazgeçilmez bir uygulama oluşunun sadece geçmişten devralınan bir gelenek olmasına dayanmadığı aynı zamanda rivâyet kökenli sebeplerinin de olduğu kanaatindeyiz. Tabii ki ilgili sûrenin "Yâsin" şeklinde Kur'ân'da müşahhas bir şekilde yer alması ve muhtevasında ölümle ilgili mesajların bulunması, bu sûreyi bu noktada öne çıkaran belli başlı özellikleri arasında yer almaktadır. Bütün bunlara ek olarak hadis kitaplarında bu sûrenin okunması, faziletleri, özellikle ölüm anında ve sonrasında tilâvetiyle ilgili birçok rivâyetin yer almasının toplumda bu kapsamda kabul görmesi açısından önemli bir dayanak olduğu kanaatindeyiz.

Yaşayan insanların ölümler ardından yaptıklarından ölenlerin faydalanıp faydalanamayacakları İslâmî ilimlerde yer alan farklı branşların tartışma konusu olmuştur. Elbette ki, bu tartışmanın ana eksenini Kur'ân ve hadislerde yer alan birtakım naslar oluşturmaktadır. Rivâyetlerle ilgili söz konusu bu nasların hem metin hem de senet açısından değerlerinin tespit edilmesi mevcut dinî pratiğin bağlayıcılığı açısından önem arz etmektedir.

Gerek klasik hadis edebiyatının mevcut kaynakları arasında gerekse sonraki dönemlerde hadisle ilgili yapılan çalışmalarda Yâsin Sûresi özelinde yapılmış bir çalışmaya rastlayamadık. Ancak ölüm konulu çeşitli çalışmalar vardır. İbn Kayyim el-Cevziyye'nin (ö 751/1350) *Kitâbu'r-rûh*⁵ adlı eseri,⁶ Kurtubî'nin (ö. 671/1273) *et-Tezkira fi ahoâli'l-mevtâ ve umûri'l-âhira*⁷ isimli kitabı ve Suyûtî'nin (ö. 911/1505) *Şerhu's-sudûr fi akvâli'l-kubûr*⁸ isimli eseri bunlardan bazılarıdır. Buna ilaveten nadiren de olsa klasik hadis edebiyatı kaynakları haricinde kaleme alınan bazı eserlerde bu konuya değinilmiştir. Süleyman Toprak tarafından yazılan *Ölümden Sonraki Hayat Kabir Hayatı*,⁹ Hayrettin Karaman'a ait *Ebediyet Yolcusunu Uğurlarken*,¹⁰ Muhammed b. Alevî el- Mâlikî el- Hüseyinî'nin *Tahkikü'l-âmâl fimâ yenfeu'l-meyyitü mine'l-a'mâl*¹¹ adlı eserleri, Yusuf Acar'ın

⁵ Bkz. İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâi, *Kitâbu'r-rûh*, (I-II), thk., Muhammed Ecmel el-İslâhî, Dâru âlemi'l-fevâid, by., 2014.

⁶ Eserin tanıtımı için bkz. Yılmaz, Orhan, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Hadis/Sünnet Anlayışı ve Metin Tenkidindeki Yeri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013, s. 41.

⁷ Bkz. Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh, *et-Tezkira fi ahoâli'l-mevtâ ve umûri'l-âhira*, thk., Hicazî Saka Ahmed, (I-II), Beyrût, 1986.

⁸ Bkz. Suyûtî, Celâleddin, *Şerhu's-sudûr fi akvâli'l-kubûr*, Dâru'r-reşid, Dimeşk, ts.

⁹ Bkz. Toprak, Süleyman, *Ölümden Sonraki Hayat Kabir Hayatı*, Ensar Neşriyat, Konya, 1997.

¹⁰ Bkz. Karaman, Hayrettin, *Ebediyet Yolcusunu Uğurlarken*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1985.

¹¹ Bkz. Muhammed b. Alevî, el- Mâlikî el- Hüseyinî, *Tahkikü'l-âmâl fimâ yenfeu'l-meyyitü mine'l-a'mâl*, Mektebetü Dâri cevâmii'l-kerîm, Kahire, ts.

*Rivayet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*¹² adlı Yüksek lisans tezi, Mahmut Karakış'ın Yüksek Lisans tezi,¹³ Mustafa Özel'in "Ölünün Ardından Kur'an-ı Kerim Okunmasının Dini Dayanakları"¹⁴ adlı makalesi konumuzla doğrudan alakalı olan belli başlı çalışmaların bazılarınıdır. Yukarıda da bahsedilen benzer konular hakkında yapılan araştırmaların içerisinde Yâsin Sûresi'nin ölülere okunması dar kapsamlı da olsa çalışılmış¹⁵ fakat bu süre genel manada ölüye kıraat, fedâil gibi konuların bir alt başlığı gibi düşünüldüğünden bu konudaki rivâyetler sayı bakımından sınırlı kalmış, rivâyetlerin muhteva ve tahlilleri o çalışmalarda geniş bir şekilde ele alınmamıştır. Ölüye kıraat ana çerçevesinde yapılan bu çalışmalarda genel olarak; ölmek üzere olan kimseye/ölyüye Kur'an okumak, cenaze teşhizi, tekfini ve defni, telkîn ve taziye gibi konular benzerliklerinden dolayı birlikte işlenmişlerdir. Fakat ülkemizde ölünün ardından yapılması vazgeçilmez bir uygulama haline gelmiş dini pratiklerin en önemlilerinden biri de Yâsin Sûresi okunmasıdır. Bu çalışmayla Yâsin Sûresi okunmasının rivâyete dayalı kökenleri araştırılacak, ilgili süreye dair kaynaklarda yer alan rivâyetlerin sıhhati incelenerek bu uygulamaya dayanak gösterilebilecek âmiller tespit edilip ölünün ardından Yâsin Sûresi okuma geleneğinin ortaya çıkışı, yayılışı ve kabulüyle ilgili süreç değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. SURE HAKKINDA GENEL BİLGİ

Yâsin Suresi, adını ilk âyetini oluşturan "Yâ" ve "Sîn" harflerinden aldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca süreyi Kur'an'ın kalbi diye nitelendiren hadis rivâyetine dayanılarak "kalbü'l-Kur'an" diye de adlandırılmış, ancak bu kullanım hem ilmî çevrede hem de halk arasında yaygınlık kazanmamıştır.¹⁶ Sure Hz. Peygamber tarafından bu adla anılmış, muteber hadis kitaplarında da süre için bu isim kullanılmıştır.¹⁷ Yâsin Sûresi'nin tefsiri konusunda çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Muhtemelen bunun önemli sebeplerinden biri faziletine dair rivâyet edilen hadisler, bir diğeri de hadislerde ölüler üzerine okunmasının tavsiye edilmesidir.¹⁸

¹² Bkz. Acar, Yusuf, *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2001.

¹³ Bkz. Karakış, Mahmut, *Yâsin Sûresi İle İlgili Rivâyetler ve Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

¹⁴ Bkz. Özel, Mustafa, *Ölünün Ardından Kur'an-ı Kerim Okunmasının Dini Dayanakları*, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 7, Nisan 2006, s. 477-486.

¹⁵ Mesela bkz.: Muhammed b. Alevî el-Mâlikî el-Hüseyîni, *Tahkîkü'l-âmâl fî mâ yef'û'l-meyyitü mine'l-a'mâl*, Mektebetü dâri cevâmi'l- kelim, Kahire, ts.; Acar, Yusuf, *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, İstanbul, 2004; Özel, Mustafa, *Ölünün Ardından Kur'an-ı Kerim Okunmasının Dini Dayanakları*, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 7, Nisan 2006, s. 477-486.

¹⁶ Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmiu li-ahkâmî'l Kur'an*, (I-XXIV), thk., Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, Müessesetü'r-risâle, byy., 2006, VII, 303; Âlûsî, Şihâbüddin Mahmud b. Abdullah el-Hüseyîni, *Râhu'l meânî fî tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-sebu'l-mesânî*, (I-XVI), thk., Ali Abdülbar Atıyye, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrût, 1415, VI, 55, 56; Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992, VI, 394-395; İbn Aşûr, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, (I-XXX), ed-Dâru't-Tûnusîyye, Tunus, 1984, XI, 80-82; Topaloğlu, Bekir, "Yâsin Sûresi", *DİA*, XL, 340, 341.

¹⁷ İbn Mâce, Cenâiz, 4; Ebû Dâvûd, 24.

¹⁸ Süleymaniye Kütüphanesi'nde 100 civarında Yâsin tefsiri, havâs ve tercüme kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtların yirmisi Hamâmîzâde Ali Efendi'nin Yâsin tefsirine aittir (İstanbul 1262, 1265, 1273, 1286, 1294, 1316, 1320). Ebûshakzâde Esad Efendi'nin *Hulâsatü't-tebyîn fî tefsîri sûre-i Yâsin* adlı eserinin yine bu

Yâsîn Sûresinde İslâm akaidinin üç esasını teşkil eden tevhid, nübüvvet ve âhiret konuları tabiatın mükemmel kuruluşu ve işleyişinden deliller getirilerek anlatılır. Bu arada iman-küfür mücadelesi çerçevesinde geçmiş kavimlerden ibret verici örnekler zikredilir. Dört bölüm halinde incelenmesi mümkün olan sûrenin birinci bölümünde ana konu Hz. Peygamber'in nübüvvetinin ispatı ve Kur'an'ın vahiy ürünü oluşudur.¹⁹ Sûrenin ikinci bölümü kendilerine hak dinin tebliğcilerinin gönderildiği bir yerleşim yeri halkının (ashâbü'l-karye) kıssası hakkındadır.²⁰ Sûrenin üçüncü bölümünde insanların hayatlarını sürdürdükleri yeryüzünün besleyici özelliğine, gece ile gündüz, güneşle ay arasındaki düzen ve âhenge, yeryüzündeki çiçek, bitki vb. şeyler, ayrıca insanlar ve insanların henüz vâkıf olamadığı nice canlı arasındaki tozlaşma ve döllenmeye, gemilerin denizde batmadan seyretmesine temas edilerek Allah'ın birliği ve yüceliğine dikkat çekilir; bütün bu delil ve işaretlere rağmen inkârcuların dinî gerçeklerden yüz çevirdikleri ifade edilir.²¹ Yâsîn Sûresi'nin dördüncü bölümü âhiretin varlığı ve âhiret âleminin tasvirine dairdir. Burada kıyametin ansızın kopacağı bildirildikten sonra vukuu hakkında kısaca bilgi verilir. Ardından cennetin tasvirine, cehennemliklerin bedbahtlığına değinilir; onların dünyada iddia ettikleri gibi Kur'an'ın bir şair sözü değil vahiy ürünü olduğu zikredilir. Dünya hayatında insan türüne verilen nimetlerin bir kısmı sayılır; buna rağmen inkârcuların kendilerine hiçbir fayda sağlamayan putlara taptıkları belirtilir. Sûrenin son âyetlerinde, nutfeden yaratılan insanın dünyaya geliş şeklini göz ardı ederek, "Çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diye sorduğu soruya "İlk defa yaratmış olan diriltecek" şeklinde cevap verilir; bu kanıt, "Sizin için yeşil ağaçtan ateş çıkaran bütün tabiatı yaratan Allah ölülerin benzerini yaratmaya kâdir değil mi?" ifadesiyle desteklenir. Sûre İslâm'ın tevhid ve âhiret inancına bir defa daha vurgu yapan âyetlerle sona erer.²²

Yukarıda zikredildiği üzere her ne kadar Yâsîn Sûresi'nde farklı bazı konular yer alsada ifade ettiği anlam yönünden 77. ayetten 83. son ayete kadar ölümlere/ölmek üzere olanlara okunması manaya da mutabık görünmektedir. Çünkü bu ayetlerde yaratılış, ölüm ve diriliş gerçeğini kavrayamayan insanoğluna; yeniden varoluş ve bunun nasıl anlaşılacağıyla ilgili önemli mesajlar verilmektedir. Dolayısıyla ölüye/ölmek üzere olanlara okunması çerçevesinde siyak ve sibak bakımından Yâsîn Sûresi'nin uygun olan kısmının yukarıda zikredilen 77. ve 83. ayetleri olduğu kanaatindeyiz. Bunun yanında sûrenin 12. ve 68. ayetlerinde olduğu gibi diğer bazı kısımlarda da ölüm ve yaşama ilgili kısa bahisler yer almaktadır.

A. ÖLÜYE/KABRE KIRAAT MESELESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Daha önce de belirtildiği gibi araştırmanın asıl amacı ölüye/kabre kıraat meselesini ele almak değil bu konunun da bir parçasını teşkil eden Yâsîn Sûresi'nin ölüye/kabre okunmasıyla ilgili uygulamaların dayanağı olabilecek/olan rivâyetlerin tetkikidir. Bu bakımdan âlimler arasında öteden beri

kütüphanede on civarında kaydı vardır. İstanbul'un ilk kadısı olan Hızır Bey Çelebi'nin *Tefsîr-i Yâsîn-i Şerîf*'i Ayşe Humeyra Aslantürk tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır (Yâsîn-i Şerîf Tefsîri, İstanbul 1997; Isparta 2007). Geniş bilgi için bkz. Topaloğlu, Bekir, "Yâsîn Sûresi", *DİA*, XL, 341.

¹⁹ Yâsîn, 36/1-12.

²⁰ Yâsîn, 36/13-32.

²¹ Yâsîn, 36/33-47.

²² Yâsîn, 36/48-83. Özet olarak verilen bu ayetlerin konuları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Topaloğlu, Bekir, "Yâsîn Sûresi", *DİA*, XL, 340, 341.

tartışma konusu olan ve daha önce de hakkında müstakil eserler kaleme alınan bu hususu ayrıntılarıyla ele almak tekrardan ibaret olacağı için biz yeri geldikçe bu meselede gerekli yerlere atıfta bulunmakla yetineceğiz. Yukarıda belirtildiği gibi âlimler arasında tartışma konusu olan bu meselede kimileri ölüye kıraati câiz görürken kimileri tam tersini iddia etmişlerdir. Öteden beri tartışma konusu olan bu hususta وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (Ve insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.)²³ ayeti delil olarak çok kullanılmıştır.

İlk bakışta ayetin zahirinden ölü ya da diri olsun hiçbir kimsenin başka birinin yaptıklarından fayda göremeyeceği manası çıkarılsa da bu anlamın doğru olmadığı ileri sürülmüştür. Bu ayetin nesh olduğunu ileri süren İbn Abbâs'ın görüşünü benimseyenler olduğu gibi²⁴ ayetten kastın zahirden anlaşıldığı gibi olmadığını çeşitli şekillerde gerekçelendirenler de olmuştur. Bazıları bu ayetin İbrahim (a.s.) ve Musa (a.s.)'ın kavimleri hakkında olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna göre bu ayetin geçmiş ümmetlerin şeriatlarından haber vermekte olup, bu hükmün İslâm Dini ile neshedildiğini, bu ümmet için başkalarının yaptığı amelden faydalanmanın mümkün olduğunu belirtmişlerdir.²⁵ Bazılarına göre burada kastedilen kâfir bir insandır. Yoksa mü'min bir insan için diğer mü'min birinin yaptıklarının faydası olacaktır.²⁶

Zikredilen ayeti esas alarak başkalarının yaptıklarından ölünün de faydalanacağı fikrine karşı çıkanlar da olmuştur. وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (Ve insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.) ayetinin zâhirini esas alan Mutezile, Kur'ân okumak, dua etmek sadaka vermek de dahil olmak üzere yaşayanların yaptıkları hiçbir ibadetin ölülere her hangi bir yararının olmayacağını iddia etmişlerdir.²⁷Yine bu görüşü savunanlardan bazıları bu ayetle Kur'ân'ın, Hristiyan inancındaki kurtarıcılık fikrini ve buna dayalı olarak geleneksel İslâm'da kabul edilen şefaath düşüncesini reddettiğini ileri sürmüşlerdir. Buna göre Kur'ân, Müşrik Arapların hiçbir çaba sarf etmeden ve sebeplere sarılmadan putlarının, kendilerini dünya ve âhirette kurtaracağına ve arzuladıkları her şeyi kavuşmak için aracı olacağı şeklindeki inançlarını temelden yıkmaktadır.²⁸

Ölüye kıraat meselesinde tartışma konusu olan delillerden biri de bazı muteber hadis kitaplarında yer alan insanın öldükten sonra bazı amellerinin devam edeceğiyle ilgili hadistir. Ebû Hureyre'nin naklettiği hadis şu şekildedir:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“İnsan ölünce şu üç şeyden başka ameli sona erer; devam eden sadaka, yararlanan bilgi ve kendisine duâ eden hayırlı evlat.”²⁹

²³ Necm, 53/39.

²⁴ Kurtubî, *el-Câmi*, XVII, 114; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXVII, 132.

²⁵ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXVII, 132.

²⁶ Zeylai, Fahrüddin Osman b. Ali b. Mihcen, *Tebîhü'l-hakâik şerhu Kenzi'd-dekâik*, (I-VI), thk., Bulak, Kahire, 1313, II, 85; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXVII, 133.

²⁷ İbnu'l-Hümâm, Kemâlüddin Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamid es-Sivâsi el-İskenderî, *Fethu'l-Kadîr*, (I-X), Dâru'l-fikr, byy., ts., III, 142.

²⁸ Reşid Rızâ, Muhammed, *Tefsîru'l-menâr (Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm)*, (I-XII), Dâru'l-fikr, Dimeşk, ts., VIII, 246; Fazlurrahmân, *Ana Konularıyla Kur'ân*, 62, 78. Bu ayet hakkında geniş değerlendirme için ayrıca bkz. Acar, *Rivayet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, s. 58-61.

²⁹ Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, (I-V), thk. Muhammed Fuâd Abdülbâki, Dâru İhyâ'it-türâsî'l-arabî, Beyrût, 1974, Vasiyyet, 3; Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eşas es-Sicistânî,

Bu hadis günümüze kadar ulaşabilmiş hemen hemen bütün hadis kaynaklarında yer almaktadır. On dört farklı şekilde nakledilen bu rivâyette manayı değiştirmeyecek lafız farklılıkları bulunmasına rağmen³⁰ genelde metin ve senedin sıhhatine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Yukarıdaki hadis, insan öldüğü zaman amel defterinin kapanacağını ve dünya ile ilişkisinin kesileceğini ama hayırlı bir evlat, yararlı olan bir ilim ve sürekli insanların hizmetinde olan bir eser bırakanların bunlar işlev gördükçe sürekli mükâfatlandırılacağını açıkça ifade etmektedir. Ölümle birlikte insanın bizzat yapabileceği bir şey kalmadığından, amelinin kesileceği tabii bir durumdur ve hadis de bunu haber vermektedir. Şâtıbî (ö. 790/1388)'ye göre "Müsebbebler, sebeplerin işlenmesi sonucunda doğarlar. Sebep olmaya karşılık olarak tutulan sevap ya da günah, kişinin bizzat kendi amelinden kaynaklanmaktadır. O amelin gerçekleştirilmesine ikinci kez sebep olanın amelinden kaynaklanmış değildir."³¹ Hadiste istisna edilen amellerin, kişinin sağlığında iken açtığı çığır sayesinde olduğu belirtilmiştir. Yoksa hiç kimse yapmadığı ya da yapılmasına sebep olmadığı bir şeyin ecrini veya cezasını hak etmez.³² Burada önemli olan diğer bir husus da sadaka-i câriye kavramı içine girebilecek bütün amellerin, kişinin sağlığında bizzat kendisinin yaptığı amellerden ibaret olduğu görüşüdür.³³

Fakat ölüye kıraati câiz görenler ileri sürdükleri bazı delillerle savunmuş oldukları bu fikri desteklemeye çalışmaktadırlar. Bu delillerden biri, Hz. Peygamber'in iki kabrin bulunduğu bir mevkiden geçerken orada yatan iki kişi için söylemiş olduğu sözlerdir. Buna göre kabirdekilerden birisi hayatta kovuculuk yaptığından diğeri de ayakta bevlettiğinden dolayı kabirde azap gördüklerinden Hz. Peygamber yerden bir hurma dalı alarak ikiye bölmüş ve bu iki şahsın kabirlerine bu dalları dikmiştir. Sonra da bu dallar yaş kaldıkça bu ölülerin azaplarının hafifleyeceğini belirtmiştir.³⁴ Bu hadis hem kabir azabını kabul edenlerin hem de ölülere Kur'ân okumanın câiz olduğunu savunanların delilidir.³⁵ Yine ölen bir kimsenin, ailesinin ağlamasından dolayı azap göreceği ile ilgili hadis de³⁶ kabir azabının olduğunu savunanların ileri sürdüğü

es-Sünen, (I-IV), thk., Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd, Mektebetü'l-asriyye, Beyrût, ts., Vasâyâ, 14; Tirmizî, *Ahkâm*, 36; Ahmed b. Hanbel, *Ahmed b. Muhammed*, *el-Müsned*, (I-VIII), thk., Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru'l-hadis, Kahire, 1995, II, 14.

³⁰ Mana aynı olmasına rağmen farklı lafızlar için bkz. İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, *Sahîh*, (I-XVIII), thk., Şuayb el-Arnaûd, Müessesetü'r-risâle, Beyrût, 1988., *Mukaddime*, 93; İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, *Sünen*, (I-II), thk., Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru ihyâi kütübî'l-arabi, byy., ts., *Mukaddime*, 20.

³¹ Şâtıbî, Ebû İshak İbrahim b. Musa el-Girnâti, *el-Muâfakât fi usûli's-şer'ia*, (I-IV), Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrût, ts., II, 181.

³² Acar, *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, 64.

³³ Bu hadis hakkında yapılan yorumlar için bkz. Hattâbî, Ebû Süleymâ Hamd b. Muhammed, *Meâlimü's-Sünen*, (I-IV), Haleb, 1351/1932, IV, 89; Münâvî, Zeynüddin Muhammed Abdürraûf b. Tacîl'arîfin b. Nûridîn Ali, *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmi'î's-sağîr*, (I- VI), el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübâra, Mısır, 1356, I, 437; Şevkânî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylü'l-evtâr şerhu Müntaka'l-ahbâr min ehâdisi seyyidi'l-ahyâr*, (I-VIII), Dâru'l-hadis, Mısır, 1993, IV, 114.

³⁴ İlgili rivâyet için bkz. Buhârî, Vudû, 55; Edeb, 46; Müslim, Tahâre, 111; Ebû Dâvûd, Tahâre, 11; Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, *es-Sünen*, (I-IX), Abdulfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-matbûâtî'l-İslâmiyye, Haleb, 1986, Tahâre, 26; Tirmizî, Tahâre, 53; Ahmed b Hanbel, III, 441.

³⁵ İbn Dakîk, Ebû'l-Feth Muhammed b. Ali b. Dakîk el-İd, *el-İktirâh fi beyâni'l-istilâh vemâ udfe ilâ zâlike mine'l-ehâdisi'l-ma'dudeti fi's-sihâh*, (I-II), byy., ts., I, 107; Tibî, Şerafedîn b. Hüseyin Muhammed b. Abdullah, *Şerh âlâ Müşkâtî'l-mesâbîh*, (I-XIII), thk., Abdülhamîd Hendâvî, Mekke-Riyâd, 1997, III, 769-771.

³⁶ İlgili hadis için bkz. Buhârî, Cenâiz, 32; Meğâzî, 8; Müslim, Cenâiz, 9; Ahmed b. Hanbel, I, 386.

delillerdendir. Tabii ki, ölüye kıraatin câiz olduğunu ileri sürenlerin delilleri bunlardan ibaret değildir. Tarih boyunca tartışma konusu olmuş bu meselede ölüye dua etmek, kabir azabı, telkîn ve ölü adına yapılan diğer bazı ibadet ve ameller konusunda ileri sürülen bazı deliller ölüye kıraat meselesinde de kullanılmıştır.³⁷

B. SAHABENİN BU KONUDAKİ GÖRÜŞ VE TUTUMU

Ölüye kıraatle ilgili olarak sahabeden birçok nakil bulunmakla birlikte bizim asıl üzerinde durduğumuz husus Yâsin Sûresi'nin okunmasına dair sahabe rivâyetleri ve bu konuda sahabenin uygulamaları olacaktır. Ancak yukarıda da zikredildiği gibi ölüye kıraat sadece Yâsin Sûresi'nin okunmasından ibaret olmadığından konuyla ilgili bazı nakil ve tecrübeler yer vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Sahabeden Ebû Seleme'nin öldüğü haberi Hz. Peygamber'e ulaşınca, Rasûlullah'ın "Allah'ım beni ve onu bağışla. Onun ardından bana güzel bir karşılık ver."³⁸ diye dua ederek onun affını istemesi ölüye kıraatle ilgili delil olarak değerlendirilebilecek rivâyetlerden biri olarak kabul edilmiştir.³⁹

Ölüye Kur'ân okunmasıyla ilgili olarak Abdullah b. Ömer'den nakledilen "İçinizden birisi öldüğü zaman onu bekletmeyiniz ve kabre koyma konusunda acele ediniz. Sonra da içinizden birisi ölünün başucunda Fâtîha Sûresini, ayak ucunda da Bakara Sûresi'nin sonunu okusun"⁴⁰ rivâyeti de yine delil kabul edilmiştir. İbn Ömer'den mevkûf olarak nakledilen bu rivâyetin isnadı sahîh olarak görülmüştür.⁴¹

Sahâbeden Leclâc'ın oğluna yaptığı vasiyeti de ölüye kıraatle ilgili üzerinde durulması gereken bir rivâyettir. Buna göre Leclâc oğluna şöyle vasiyet etmiştir: "Oğulcuğum ben öldüğüm zaman beni mezara defnet. Beni mezarıma koyduğun zaman şöyle söyle: Bismillâhi ve alâ milleti Rasûlillah. Sonra da üzerime toprak atarak onu düzle. Daha sonra ise, başucumda Bakara Sûresi'nin baş tarafını ve son kısmını oku. Zirâ ben Hz. Peygamber'in (s.a.v.) böyle dediğini duydum."⁴² Bu hadisin isnadındaki râvilerin tamamının sikâ olduğu söylenmiştir.⁴³ Fakat hadisin sonu Taberânî'de *فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ* ⁴⁴ veya *فَإِنِّي سَمِعْتُ* ⁴⁵ şeklinde nakledilmiştir. Bu durumda hadis Taberânî'ye göre merfû iken diğer rivâyetlere göre hükmen merfû olmaktadır. Çünkü

³⁷ Bu delillerden bazıları ve bunlar hakkında değerlendirmeler için bkz. Acar, *Rivayet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, 214-241.

³⁸ Müslim, Cenâiz, 6; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 19; Tirmizî, Cenâiz, 7; Nesâî, Cenâiz, 3; İbn Mâce, Cenâiz, 4.

³⁹el-İrâkî, Ebû'l-Fazl Zeynüddin Abdürrahim b. el-Hüseyn b. Abdirrahmân, *Tahrîcû ehâdisi İhyâi ulûmi'd-dîn*, (I-VII), Riyâd, 1987, II, 828.

⁴⁰ Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemu'l-kebir*, (I-XXIV), thk., Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi, Mektebetü İbn Teymiyye, Kâhire, 1994, XII, 444; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, *Şuabu'l-îmân*, (I-XIV), thk., Abdulali Abdulhamid Hâmid, Mektebetü'r-rüşd, Riyâd, 2003, XI, 471.

⁴¹ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, XI, 471; Şevkânî, *Neylül'evtâr*, IV, 87.

⁴² Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, IX, 220.

⁴³ Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman, *Mecmau'z-zevâid ve menbau'l-fevâid*, (I-X), thk., Hüsâmüddin el-Kudûsi, Mektebetü'l-Kudûsi, Kahire, 1994, III, 44.

⁴⁴ İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetullah, *Târîhu Dimeşk*, (I-LXXX), thk., Amr b. Garâme el-Umrevî, Dâru'l-Fikr; 1995, L, 297.

⁴⁵ İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetullah, *Târîhu Dimeşk*, (I-LXXX), thk., Amr b. Garâme el-Umrevî, Dâru'l-Fikr; 1995, L, 297.

Abdullah b. Ömer'in Hz. Peygamber'den bu konuda her hangi bir işaret olmadan fetva vermesi düşünülemez için söz konusu ikinci rivâyetin de hükmen merfû olması uzak değildir.⁴⁶

Konuyla ilgili rivâyet ve uygulamalar elbette ki zikredilenlerden ibaret değildir. Buna ilaveten konunun aslını teşkil eden ölüye/kabirde Yâsin suresi okunmasına dair de sahabeden bazı nakil ve tecrübeler mevcuttur. Hz. Âişe, babasından naklen Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu söylemiştir "Cuma günü anne-babasının veya ikisinden birinin kabrini ziyaret eden ve Yâsin Sûresi'ni okuyan kimse başışlanır."⁴⁷ Tek bir tariki olduğu ileri sürülen bu hadisin bu isnadla bâtil olduğu ve aslının olmadığı iddia edilmiştir. Çünkü hadisin senesinde hadis uydurma ile itham olunan bir râvi bulunmaktadır.⁴⁸ Fakat bu rivâyetin yer aldığı kaynakların büyük bir bölümünde rivâyetin uydurma olduğu ifade edildikten sonra bunun Ebû Hureyre'den nakledilen bir şahidinin olduğu da vurgulanmıştır. Her ne kadar rivâyetin şahidinin olduğu belirtilse de şahidlik kavramının uydurma olan rivâyetler için söz konusu olamayacağına dikkat çekilmiştir. Buna ilaveten şahid olarak ileri sürülen rivâyette sadece kabir ziyareti geçmekte iken Yâsin Sûresi okunmasıyla ilgili ibare yer almamaktadır.⁴⁹

Ölülere/kabirde başında Yâsin Sûresi okunmasıyla ilgili diğer bir rivâyet Enes b. Mâlik'den nakledilmektedir. Buna göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kim mezarlığa girip de Yâsin Sûresi okursa bu, orada bulunan ölülerin azabını hafifletir. Okuyana da kabristandakilerin sayısı kadar iyilik yazılır."⁵⁰ İsnadında bulunan ve hakkında zayıf hatta kezzâb hükmü verilmiş râvilerden dolayı bu rivâyet için uydurma denmiştir. Bu rivâyet verildikten sonra diğer rivâyetleri de içine alan genel bir değerlendirme yapılmıştır.⁵¹ Buna göre her ne kadar ölüye Kur'ân okumakla ilgili rivâyetler zayıf olarak değerlendirilse de bütüncül bir bakışla bu uygulamanın bir aslının olduğu ve Müslümanların birçok şehir ve farklı zamanlarda bir araya geldikleri ve ölüleri için Kur'ân tilâvet etmeye devam ettikleri pratikte karşılaşılan bir durumdur. Fakat bunun aksine sahâbenin hayatında ölüye/kabirde Kur'ân okumaya dair devam edip gelen bir uygulamanın olmadığı belirtilmiştir. Bu görüştekilere göre, kim ki bunun aksini savunuyorsa yukarıda da değinildiği gibi zayıf ve uydurma

⁴⁶ Acar, *Rivayet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kiraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, 182, 183.

⁴⁷ Ali el-Müttakî, Ali b. Hüsâmiddin b. Abdilmelik b. Kâdihân, *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-ekvâl ve'l-efâl*, thk., Bekri Hayyâni-Safvet es-Sekâ, Müessesetü'r-risâle, 1981, byy., XVI, 468.

⁴⁸ İbnü'l-Cevzî, Cemâlüddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *el-Mevzûât*, (I-III), thk. Abdurrahman Muhammed Osman, byy., 1968, III, 239; Suyûtî, Celalüddin Abdurrahman b. Ebi Bekr, *el-Le'âlü'l-masnûa fi'l-ehâdisi'l-mevdûa*, (I-II), thk., Ebû Abdurrahman Salâh b. Muhammed b. Uveyda, Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, Beyrût, 1996, II, 365; İbn Arrâk, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Kinânî, *Tenzîhü's-şerâit'i'l-merfûa ani'l-ahbâri's-şeniati'l-mevdûa*, (I-II), thk., Abdulvehhâb Abdullatif-Abdullah Muhammed es-Siddik el-Çumârî, Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, Beyrût, 1399, II, 373.

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Acar, *Rivayet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kiraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, s. 186, 187.

⁵⁰ Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *et-Tezkira fi ahoâl'i'l-mevtâ ve umûri'l-âhira*, thk., Hicazi Saka Ahmed, (I-II), Beyrût, 1986, I, 102.

⁵¹ Bkz. Elbânî, Muhammed Nâsirüddin, *Silsiletü'l-ehâdis'd-daife ve'l-meozûa ve eserühâ's-seyyii fi'l-ümme*, (I-XIV), Dâru'l-meârif, Riyâd, ts., III, 397, 398.

rivâyetleri gerekçe göstererek değil sahîh rivâyetlere dayanarak bunu ispat etmesi gerekmektedir.⁵²

Kaynaklar tetkik edildiğinde gerek sahâbenin nakillerinde gerekse sahabe tabkâtında yukarıda zikredilenler haricinde de ölüye Kur'ân tilâvetiyle ilgili daha birçok rivâyet ve uygulamanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu tür rivâyetlerin büyük çoğunluğunun zayıf ve uydurma niteliğindeki nakillerden ibaret olduğu görülmektedir.⁵³ Dolayısıyla ister sahîh isterse zayıf bir rivâyet olsun sahâbenin ölümle ilgili rivâyetlerden de yola çıkarak ölüye yaptığı Kur'ân okuma vb. bir takım tabkâtlarının çoğunun daha sonra kendi hissi duyuş ve davranışlardan ibaret olabileceği ihtimalden uzak değildir. Çünkü ölüm sonrasında icra edilen bazı ritüeller bir toplumda sıkça karşılaşılan ve daha sonrakilerin bu tür uygulamalardan habersiz kalamayacakları önemli olaylardır. Bu tür önemli olaylarda sahâbenin devam ettirdiği mirâsı çok daha fazla sahîh rivâyetlerle pekiştirmesi gerektiği kanaatindeyiz. Buna ek olarak ölüye Kur'ân okumakla ilgili sahâbeden nakledilen rivâyetlerin ekserisinin muteber hadis kaynaklarından ziyade zayıf ve uydurma nakilleri içeren eserlerde yer alması ayrıca değerlendirilmesi gereken bir durumdur.

II. YÂSİN SÛRESİNİN FAZİLETİYLE İLGİLİ RİVÂYETLER

Hadis kaynaklarında müstakil olarak Kur'ân okumanın fazilet ve üstünlüklerinden bahseden hadisler yanında bazı sûre⁵⁴ veya ayetlerin⁵⁶ okunmasının fazilet ve üstünlüklerinden bahseden hadislerin de yer aldığı görülmektedir. Elbette ki, gerek Kur'ân'ın gerekse ayet ve sûrelerin faziletlerinden bahseden bütün rivâyetlerin sahîh olduğu söylenemez. Sadece Kur'ân okumanın fazilet ve üstünlükleri ile ilgili değil hemen bütün konuda durum aynıdır. Çünkü bir konu hakkında sahîh olanlarla birlikte zayıf ve uydurma rivâyetlerin de barındıran eserlerin varlığı bilinen bir husustur.⁵⁷

Hadis kaynaklarında Yâsin Sûresi'nin okunmasıyla ilgili birçok rivâyet yer almaktadır. Bunlardan Yâsin Sûresi'nin ölümlere okunmasıyla ilgili rivâyetleri ileride müstakil olarak ele alacağımızdan bu kısımda hangi durumlarda ve hangi amaçlarla okunacağı ve okunması neticesinde elde edilecek ya da beklenecek sonuçların ne olduğu konusundaki rivâyetler üzerinde durulacaktır.

a) Yâsin Sûresi'nin (Okunmasının) Fazileti

Yâsin Sûresi'ni okumanın faziletleriyle ilgili birçok rivâyetin kaynaklarda yer aldığı görülmektedir. Bu rivâyetlerden bazıları:

1. مَنْ قَرَأَ يَسَ فَكَأَنَّ قَرَأَ الْقُرْآنَ عَشْرَ مَرَّاتٍ "Kim Yâsin'i okursa Kur'ân'ı on defa okumuş gibidir."⁵⁸

⁵²el-Mübârekfûri, Ebu'l-Alâ Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahîm , *Tuhfetü'l-ahvezî bi şerhi Câmii't-Tirmizî*, (I-X), Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, Beyrût, ts., III, 275.

⁵³ Bunlardan bazıları için bkz. İbn Hacer el-Askalâni, el-Metâlibu'l-âliye, XV, 140; Bûsîrî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr el-Kinânî, *İthâfî'l-hayratî'l-mehera bizevâidi'l-Mesânîdî'l-aşera*, (I-9), Dâru'l-vatan, Riyâd, 1999, III, 413.

⁵⁴ Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 21; Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 15; Dârmî, Fedâilü'l-Kur'ân, 2.

⁵⁵ Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 9, 11, 12, 13, 14.

⁵⁶ Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 10.

⁵⁷ Sadece bu konuyla ilgili değil ele aldığımız makaleyle ilgili olması hasebiyle bu zayıf ve uydurma rivâyetlere geniş şekilde yer vereceğimizden şimdilik burada söz konusu rivâyetleri zikretmeyeceğiz.

⁵⁸ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 94.

Hadisin Senedi: Hz. Peygamber→Hasan b. Atıyye→Üseyd b. Abdurrahman→Cesr→İsmail b. Ayyaş→Saîd b. Mansûr→Ahmed b. Neceded→Ebû Mansûr en-Nadravî→Ebû Nasr b. Katâde.⁵⁹

Beyhakî'nin naklettiği bu rivayette yer alan “on defa” ibaresi “iki defa”,⁶⁰ “on bir defa”,⁶¹ “on iki defa”⁶² şeklinde farklı sayılarla da geçmektedir. Bunlardan “on defa” ibaresinin yer aldığı rivâyete mürsel⁶³ “iki defa” ibaresinin bulunduğu rivayete münker ve mevzû hükmü verenler olmuştur.⁶⁴ Ayrıca “on bir defa” şeklinde geçen rivâyetin de mevzû olduğu bazı kaynaklarda yer almaktadır.⁶⁵ Yâsin Sûresi'ni okumanın Kur'ân'ın tümünü okumaya denk olduğuyula ilgili nakledilen bir rivâyete ise mevkûf hükmü verilmiştir.⁶⁶ Yukarıda verilen hadisin senedi tetkik edildiğinde hadisin mevzu oluşuna sebep olacak düzeyde bir râvinin bulunmadığı görülecektir.

2. مَنْ دَاوَمَ عَلَى قِرَاءَةِ يَسِّ كُلِّ لَيْلَةٍ ، ثُمَّ مَاتَ ، مَاتَ شَهِيدٌ “Her gece Yâsin okumaya devam eden kimse şehit olarak vefat eder.”⁶⁷

Hadisin Senedi: Hz. Peygamber→Enes b. Mâlik→Zührî→Ma'mer→Rabâh b. Zeyd es-Sanânî→Saîd b. Musa el-Ezdî→Muhammed b. Hafs el-Evsâbî→Muhammed b. Nasr

Bu rivâyeti Taberânî hem *Mu'cemü'l-evsât*⁶⁸ hem de *Mu'cemü'l-sağîr*⁶⁹ adlı eserlerinde nakletmektedir. *Mu'cemü'l-evsât*'ta yer alan senette İbn Hafs'ın *Mu'cemü'l-sağîr*'de yer alan senette ise Saîd b. Mûsâ el-Ezdî'nin teferrüd ettiği belirtilmiştir. Her iki rivâyette yer alan Saîd b. Mûsâ el-Ezdî hakkında “kezzâb” hükmü verilmiştir.⁷⁰ Aynı rivâyet İbn Arrâk'ın mevzû hadisleri derlediği *Tenzîhü's-şerîa* adlı eserinde *إِنِّي فَرَضْتُ عَلَى أُمَّتِي قِرَاءَةَ يَسِّ كُلِّ لَيْلَةٍ* (Ümmetime her gece Yâsin okumayı farz kıldım) rivâyetinin devamı olarak da geçmektedir.⁷¹

Sonuç olarak bu rivâyetin isnadında bulunan “kezzâb” vasfıyla cerhedilmiş bir râviden dolayı söz konusu rivâyet, mevcut sened ve kaynaklara göre mevzudur.

Hadis usulü âlimleri, bir rivâyetin “ferd” özelliği taşımamasını onun sağlamlığı açısından mahzurlu görmemişlerdir. Nitekim Buhârî ile Müslim eserlerine 200 kadar “ferd” ve “garîb” hadisi almışlardır. Bununla birlikte zikredilen rivâyeti isnâd yönünden kuvvetlendirecek bir “şâhid”in olup olmadığına da bakmak gerekli olduğu prensibinden hareket edilse de bu defa hadisin uydurma bir

⁵⁹ Bu ve bundan sonraki rivâyetlerin senet değerlendirmesinde daha çok cerhedilen râviler üzerinde durulacaktır.

⁶⁰ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 98.

⁶¹ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 94; Aclânî, İsmail b. Muhammed b. Abdülhâdi, *Keşfu'l-hafâ*, (I-II), thk., Abdülhamid b. Ahmed b. Yusuf b. Hendâvî, byy., 2000, II, 482.

⁶² İbn Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibu'l-âliye*, XV, 136.

⁶³ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 94.

⁶⁴ Münâvî, *Feyzu'l-kadîr*, VI, 200.

⁶⁵ İbn Arrâk, *Tenzîhü's-şerîa*, I, 296.

⁶⁶ Dârimî, *Fedâilü'l-Kurân*, 21.

⁶⁷ Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *Mu'cemü'l-evsât*, (I-X), thk., Tânk b. Avzullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî, Dâru'l-haremeyn, Kahire, ts., VII, 116.

⁶⁸ Taberânî, *Mu'cemü'l-evsât*, VII, 116.

⁶⁹ Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *Mu'cemü's-sağîr*, (I-II), thk. Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâc Emrîr, Dâru Ammâr, Beyrût-Ammân, 1985, II, 191.

⁷⁰ Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, VII, 97. Saîd b. Mûsâ el-Ezdî'nin biyografisiyle ilgili ricâl ve tabâkat türü eserlerde her hangi bir bilgiye rastlayamadık.

⁷¹ Bkz. İbn Arrâk, *Tenzîhü's-şerîa*, I, 297.

rivâyet oluşu bunu engellemektedir. Çünkü prensipte uydurma bir rivâyetin şâhidi kabul edilmemektedir.⁷² Her ne kadar “şâhid” kavramı en zayıf derecedeki bir hadis için geçerli olsa da uydurma hadisin şâhidinin olmayacağı hatta şâhidin ona bir faydasının da dokunmayacağı belirtilmiştir.⁷³

3. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَرَأَ طَهَ وَبِئْسَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِأَلْفِ عَامٍ، فَلَمَّا سَمِعَتِ الْمَلَائِكَةُ الْقُرْآنَ، قَالَتْ: طُوِيَ لِأُمَّةٍ يَنْزِلُ هَذَا عَلَيْهَا، وَطُوِيَ لِأَجْوَابٍ تَحْمِلُ هَذَا، وَطُوِيَ لِأَلْسِنَةٍ تَتَكَلَّمُ بِهَذَا"

Hadisin Senedi: Hz. Peygamber→Abdurrahman b. Yakûb→Ömer b. Hafs ez-Zekvân→İbrahim b. Muhacir b. el-Mismâr →İbrahim b. el-Münzir.

Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz her şeyden münezzeh ve yüce olan Allah, Tâhâ ve Yâsîn'i gökleri ve yeri yaratmasından bin yıl önce okumuş: O zaman Melekler Kur'ân-ı işittiklerinde şöyle demişler: Bunun kendisine ineceği ümmete ne mutlu! bunu taşıyacak gönüllere ne mutlu! Bunu konuşacak dillere ne mutlu!"⁷⁴

Bu hadisin senedinde yer alan İbrahim b. Münzir'in teferrüd ettiği belirtilmiştir.⁷⁵ Fakat İbn Maîn'in bu râviyi sika olarak kabul ettiği de belirtilmektedir. Ayrıca bu ravinin Buhârî'nin hocalarındandır.⁷⁶ Hadisin senedinde yer alan İsmâil b. Mühâcir hakkında "münkerü'l-hadis", Amr b. Hafs hakkında ise "metrükü'l-hadis" hükmü verilmiş ayrıca bu hadisin mevzû olduğu belirtilmiştir.⁷⁷ İbn Hacer'in ise bu hadisin mevzû olmadığı yönünde fikir beyan ettiği nakledilmiştir.⁷⁸

Yukarıdaki başlık altında ele alınan üç hadis de senetleri açısından mevzû olarak nitelendirilmiştir. Fakat bunlardan en son ele alınan rivâyet İbn Hacer tarafından mevzu olarak görülmemiştir. Farklı senetlerle gelen bu üç rivâyette konu bütünlüğü olmasa da ortak anlam, Yâsîn Süresi'nin okunmasının faziletidir.

b) Yâsîn Süresinin Bağışlanmak İçin Okunması

1. مَنْ قَرَأَ يَسَ فِي لَيْلَةٍ أَصْبَحَ مَغْفُورًا لَهُ. "Her kim geceleyin Yâsîn okursa, sabaha affolunarak çıkar."⁷⁹

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→Ebû Hureyre→Hasan→Hişam b. Ziyâd→Haccac b. Muhammed→İshak b. Ebî İsrâil.

⁷² Ferd, Şâhid ve mütabî konuları hakkında geniş bilgi için bkz. İbnü's- Salâh, Ebû Amr Osmân b. Abdurrahmân, *Mukaddime/Ma'rifetü envâi ulûmi'l-hadis*, thk., Nuruddin Itr, Dâru'l-Fiker, Suriye, 1986, s. 79; Cezâiri, Tâhir b. Sâlih İbn Ahmed, *Teccihü'n-nazar ilâ usûli'l-eser*, (I-II), thk., Abdulfettâh Ebû Guddê, Mektebetü'l-matbûâtü'l-İslâmiyye, Halep, 1995, I, 490-492; Polat, Selahattin, "Ferd", *DİA*, XII, 368-369.

⁷³ Bkz. Münâvi, *Feyzu'l-kadir*, VI, 141, 142.

⁷⁴ Dârimi, *Fedâilü'l-Kurân*, 20.

⁷⁵ Taberânî, *Mu'cemü's-sağîr*, V, 133.

⁷⁶ Suyûtî, *el-Le'âlû'l-masnûa*, I, 17.

⁷⁷ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevdûât*, I, 110.

⁷⁸ İbn Arrâk, *Tenzihü'l-ş-şeria*, I, 139.

⁷⁹ Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî, *Müsned*, (I-XIII), thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimeşk, 1984, XI, 93; Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-İsbehânî, (I-X), *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-esfîyâ*, Beyrût, 1409, IV, 130; Zebîdî, Seyyid Muhammed Murtazâ, *İthâfî's-sâdeti'l-müttakîn bi şerhi lhyâi ulûmi'd-dîn*, (I-X), Müessesetü't-târîhi'l-arabî, Beyrût, 1994, V, 154; Münâvi, *Feyzu'l-kadir*, VI, 199; İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *el-Metâlibu'l-âliye bi zevâidi'l-mesânidi's-semâniyye*, (I-XIX), Dâru'l-âsime-Dâru'l-muğis, Suudi Arabistan, 1419, XV, 130.

Bu rivayetin senedinde, hakkında kezzâb, metrûk hükmü verilmiş râvilerin olduğu kaynaklarda yer almaktadır.⁸⁰ Ayrıca Yâsin Sûresi zikredilmeksizin sadece Duhân Sûresi'nin zikredildiği aynı anlamda rivâyetler de mevcuttur.⁸¹ İbnu'l-Cevzî bu rivâyete uydurma demekte ve hadisin bütün tarihinin bâtil olduğunu belirtmektedir.⁸² Hadisin hem Yâsin hem de Duhân Sûresi okumanın birlikte zikredildiği tarihinin de mevcut olduğu fakat bu rivâyete bâtil hükmü verildiği ve rivâyetin senedinde yer alan Muhammed b. Zekeriyya'nın hadis uydurduğu da söylenmiştir.⁸³ Ebû Hureyre rivâyetinin birçok tariki olduğu vurgulanırken⁸⁴ Abdullah b. Mesûd kanalıyla gelen rivâyete garîb hükmü verilmiştir.⁸⁵

2. مَنْ قَرَأَ يَسَ فِي لَيْلَةٍ ابْتِغَاءً وَجَهَ اللَّهُ أَوْ مَرَضًا لِلَّهِ، غُفِرَ لَهُ. “Kim geceleyin, Allah’ı ve (ya) rızasını umarak Yâsin Sûresi okursa mutlaka bağışlanır.”⁸⁶

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→Ebû Hureyre→Hasan→Cesr.

Kaynakların bazısında bu rivâyet mevkûf olarak da nakledilirken,⁸⁷ birçok kaynakta farklı sahabe kanalıyla merfû olarak nakledilmektedir.⁸⁸ Her ne kadar ricâline sahîh hükmü verilse de⁸⁹ hadise sahîh hükmü veren bir muhaddis tespit edemedik. Senette yer alan Cesr b. Firkât'ın uydurma hadis rivayet ettiği belirtilmiştir.⁹⁰ Bununla birlikte söz konusu rivâyet bazı kaynaklarda “Ölülerinize Yâsin okuyun” şeklinde müstakil olarak geçen⁹¹ rivâyetle birlikte yer almaktadır.⁹² Ayrıca buradaki bağışlanma, zamana atfen فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ (Bu gece bağışlanır)⁹³ veya günahın niteliğine atfen de مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (Geçmiş günahları bağışlanır)⁹⁴ farklı şekillerde de nakledilmektedir.

c. Yâsin Sûresi'nin Okunmasıyla Sıkıntı ve İhtiyaçların Giderileceği

Kaynaklarda Yâsin Sûresi'nin ölüye/kabre okunması, affolunmaya vesile olacağı ve faziletleriyle ilgili rivâyetler yanında bazı sıkıntı ve ihtiyaçların giderilmesi maksadıyla okunduğu da ayrıca yer almaktadır. Bu konuda bazı örnekler vermekle yetineceğiz.

⁸⁰ İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât*, I, 247; İbn Arrâk, *Tenzîhü'ş-şerîa*, I, 290.

⁸¹ Bkz. Dârimî, *Fedâilü'l-Kur'ân*, 22, Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 103. Ayrıca hem Yâsin hem de Duhân Sûresi'nin birlikte yer aldığı rivâyet için bkz. Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 104.

⁸² İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât*, I, 247.

⁸³ Bkz. Suyûtî, *el-Le'âlû'l-masnâa*, I, 214.

⁸⁴ İbn Arrâk, *Tenzîhü'ş-şerîa*, I, 290.

⁸⁵ Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullâh b. İshâk el-İsfahânî, *Hilyetül'-evliyâ*, (I-X), Dâru'l-kitâbi'l-arabi, Beyrût, 1409, IV, 130.

⁸⁶ Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârd el-Fârisî, *Müsned*, (I-IV), thk., Muhammed b. Abûlmuhsin et-Türki, Dâru Hicr, Mısır, 1999, IV, 212; Dârimî, *Fedâilü'l-Kurân*, 21; İbn Hibbân, *Sahîh*, VI, 312, Ebû Nuaym, *Hilyetül'-evliyâ*, II, 159; Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 96.

⁸⁷ Dârimî, *Fedâilü'l-Kur'ân*, 21.

⁸⁸ İbn Hibbân, *Sahîh*, VI, 312; Ebû Nuaym, *Hilyetül'-evliyâ*, II, 159.

⁸⁹ İbn Hibbân, *Sahîh*, VI, 312.

⁹⁰ İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât*, III, 252.

⁹¹ “Ölülerinize Yâsin okuyun” rivâyetinin geçtiği yerler için bkz. Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 24; Tayâlisî, *Müsned*, II, 244; Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî *Müsned*, (I-XLV), thk., Şuayb el-Arnaûd-Adil Mürsîd vd., Müessesetü'r-risâle, byy., 2011, XXXIII, 417, 427; İbn Mâce, *Cenâiz*, 4.

⁹² Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 93.

⁹³ Dârimî, *Fedâilü'l-Kurân*, 21.

⁹⁴ Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 93.

1. *كُم قُرَأَ يَس فِي صَدْرِ النَّهَارِ، قُضِيَتْ حَوَائِجُهُ.* "Kim gündüzün başlangıcında Yâsin okursa, onun ihtiyaçları giderilir."⁹⁵

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→Atâ b. Ebî Rebâh→Muhammed b. Cühâde→Ziyâd b. Heyseme→el-Velîd b. Kays→el-Velîd b. Şücâ.

Bu rivâyet mürsel olarak nakledilmiştir. İbn Abbâs'dan nakledilen Yâsin okuyacak kimsenin yine farklı ihtiyaçlarının giderileceğine dair benzer bir rivâyet de bulunmaktadır.⁹⁶ Söz konusu rivâyet, Dârimî'nin *Sünen'*inde şu şekilde yer almaktadır: Resulullah (sav.) buyurdu ki: "Kim sabaha ulaştığında Yâsin'i okursa, o kimseye, akşama ulaşıncaya kadar o günün kolaylığı bahşedilir. Kim de onu bir gecenin başlangıcında okursa, ona da sabaha ulaşıncaya kadar o gecenin kolaylığı bahşedilir."⁹⁷ Daha önceki rivâyet gibi İbn Abbâs kanalıyla mevkûf olarak nakledilen bu rivâyetin sened ve metin farklılığı bu iki rivâyetin aynı olmadığını göstermektedir.

2. *مِن قُرَأَ يَس وَالصَّافَاتِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ سَأَلَ اللَّهُ أَعْطَاه.* "Kim Cuma günü Yâsin ve Sâffât surelerini okur sonra da Allah'tan bir şey isterse Allah istediği şeyi ona verir."⁹⁸

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→İbn Abbâs→Dahhâk→Nehş b. Saîd→Âmir b. İbrahim→Muhammed b. Âmir b. İbrahim→Ebû Bekr b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî→Osman b. Muhammed b. Kâsım el-Ademî→Ebû Tâlib Muhammed b. Ali b. Muhammed→Ebû'l-Hasan→Şirûye b. Şehredâr.

Rivâyetin senedinde yer alan Nehş b. Saîd'in "kezzab" olduğu belirtilmiştir.⁹⁹ Bu rivâyet İbn Arrâk'ın uydurma rivâyetleri ihtiva eden eserinde de yer almaktadır. İbn Arrâk rivâyeti verdikten sonra senette Nehş'in bulunduğu dikkat çekmiştir.¹⁰⁰

III. YASİN SÜRESİ'NİN ÖLÜLERE OKUNMASIYLA İLGİLİ RİVAYETLER

Yâsin suresinin faziletleriyle ilgili birçok rivâyetin olduğu zikredilmiştir. Söz konusu rivâyetlerden bir kısmı verilerek sûrenin önemi ortaya konmaya çalışıldı. Burada ise araştırmamızın esasını teşkil eden aynı zamanda âlimlerin fezâil konusunda da değerlendirdiği, ilgili sûrenin ölümlere okunması ele alınacaktır.

1. *اَقْرؤُوا يَسَ عَلَي مَوْتَاكُمْ* "Ölülerinize Yâsin okuyun"¹⁰¹

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→Ma'kıl b. Yesâr→Osman es-Sekenî→Ebû Osman→Süleyman et-Teymî→Abdullah b. el-Mübârek→Muhammed b. Mekkî el-Mervezî ve Muhammed b. el-Alâ¹⁰²

Ebû Dâvûd'un *Sünen'*indeki senediyle verdiğimiz bu hadis daha önce Tayâlisî (ö. 204/819), Ebû Ubeyd (ö. 224/855), İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849), Ahmed

⁹⁵ Dârimî, *Fedâilü'l-Kurân*, 21.

⁹⁶ Bkz. Dârimî, *Fedâilü'l-Kurân*, 21; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 482.

⁹⁷ Dârimî, *Fedâilü'l-Kurân*, 21.

⁹⁸ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 591,

⁹⁹ İbn Asâkir, *Târihu Dimeşk*, LVII, 284, 285; Mizzî, Ebu'l-Haccâc Yusuf b. Abdurrahman, *Tehzîbu'l-kemâl fi esmâ'ir-ricâl*, (I-XXXV), thk., Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'risâle, Beyrût, 1980, XXX, 32.

¹⁰⁰ Bkz. İbn Arrâk, *Tenzîhü's-şerîa*, I, 298.

¹⁰¹ Ebû Dâvûd, Cenâiz, 24; Tayâlisî, *Müsne'd*, II, 244; Ahmed b. Hanbel, XXXIII, 417, 427; İbn Mâce, Cenâiz, 4; Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Ali b. Şuayb, *es-Sünenü'l-kübâr*, (I-X), thk., Şuayb el-Arnaûd, Müessesetü'risâle, Beyrût, 2001, IX, 394; İbn Hibbân, *Sahîh*, VII, 269; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XX, 2019; Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd el-Ferrâ, *Şerhu's-sünne*, (I-XV), Mektebetü'l-İslâmî, Beyrût, 1983, V, 295.

¹⁰² Ebû Dâvûd, Cenâiz, 24.

b. Hanbel (ö. 241/855) gibi muhaddislerin eserinde de yer almıştır. Her ne kadar hadisin mütâbîi olsa da sahabe tabakasında sadece Ma'kıl b. Yesâr'ın olması dikkat çekmektedir. Ma'kıl b. Yesâr→Osman es-Sekeni→Ebû Osman→Süleyman et-Teymiyyî→Abdullah b. el-Mübârek şeklinde yer alan senedde İbn Hibbân (ö. 354/965) dışındaki muhaddislerin tamamı hadisi Abdullah b. el-Mübârek (ö.181/797) tarikıyla rivâyet etmişlerdir.¹⁰³ Heysemî (ö. 807/1405) hadisin isnadına sahîh hükmü vermekle birlikte Ahmed b. Hanbel'in rivâyetini, isnadda yer alan meçhul râviden dolayı zayıf saymıştır.¹⁰⁴ Ebû Osman ve babası hakkında meçhûl hükmü verilmiştir.¹⁰⁵ Bunun yanında hadisin isnadına zayıf ve sahîh hükmü veren farklı muhaddislerin de olduğu kaynaklarda yer almaktadır.¹⁰⁶

Metin yönünden hemen bütün eserlerde aynı şekilde yer alan bu rivâyet İbn Mâce'nin *Sünen'*inde *على موتاكم* olarak değil de *عند موتاكم* şeklinde geçmektedir. Buna ilaveten Heysemî'nin rivâyeti aynı lafızlarla olmakla birlikte bir başka rivâyete bitişik olarak geçmektedir.¹⁰⁷ Yine Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'*inde ve Taberânî'nin *Mucem'*inde de bir başka rivâyetle beraber yer almasına rağmen müstakil olarak da geçtiği görülmektedir.¹⁰⁸

Özellikle isnadında yer alan meçhul râvilerden Ebû Osman ve babasından dolayı zayıf hükmü verilen bu hadise muteber hadis kitaplarında sahîh hükmü veren muhaddise rastlayamadık.¹⁰⁹

Hadisin ifâde ettiği anlam üzerinde ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. Yâsin Sûresi'nin ölen kimseye mi, ölmek üzere olan kimseye mi yoksa her iki durumda da mı okunacağı konusunda tartışmaların yapıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Geriye doğru gidildiğinde klasik hadis kaynaklarında bu rivâyetin ifade ettiği anlam üzerinde ilk değerlendirmelerden birinin İbn Hibbân'a ait olduğu görülür. Rivâyeti, ölmek üzere olan kimseye "telkin" yapmakla birlikte değerlendiren İbn Hibbân burada yer alan Yâsin Sûresi okuma fiilinin ölüye değil ölmek üzere olan kimseye yapılabileceğini belirtmiştir.¹¹⁰ Bazı muhaddisler Yâsin Sûresi'nin ölmek üzere olana okunacağını doğrudan belirtirken diğer bir kısmı da ölmek üzere olan kimseye yapılan telkîn bâb başlığıyla birlikte ya da bu konu peşinden yahut da bu konu içerisinde beraber işlemişlerdir.¹¹¹

Yukarıdaki görüşlerin aksine Yâsin Sûresi'nin ölmüş bir kimseye de okunabileceğini belirtenler olmuştur. Özellikle Ebû Dâvûd, bâb başlıklarında belli bir sıra takip etmiş ve "istircâ/innâ lillâh" ile "ölünün üzerini örtmek" bâblarından sonra söz konusu bâbı açmıştır. Dolayısıyla Ebû Dâvûd, hadiste ifade edilen "mevtâ" kelimesinden, ölmek üzere olanların değil ölmüş olanların kastedildiği kanaatindedir. Hadisin zâhiri anlamı da zaten bu yöndedir. Hadisin

¹⁰³ İbn Hacer el-Askalâni, *el-Metâlibu'l-âliye*, V, 216, 217.

¹⁰⁴ Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, VI, 311.

¹⁰⁵ İbn Hacer el-Askalâni, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *Telhîsu'l-habîr fi Tahrici ehâdisi'r-Râfi'l-kebir*, (I-IV), Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, byy., 1989, II, 244, 245.

¹⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Hacer el-Askalâni, *Telhîsu'l-habîr* II, 245; Aclûni, *Keşfu'l-hafâ*, I, 182.

¹⁰⁷ Bkz. Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, VI, 311. قَلْبُ الْقُرْآنِ لَا يَقْرَأُهَا أَحَدٌ بِرِيدِ اللَّهِ وَالِدَارِ الْآخِرَةِ إِلَّا غَفِرَ لَهُ، فَأَقْرَأُوهَا عَلَيَّ مَوْتًا كَرًّا.

¹⁰⁸ Krş. Ahmed b. Hanbel, XXXIII, 417 (20300 ve 2031 nolu hadisler). Ayrıca krş. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XX, 19 ve 20.

¹⁰⁹ İbn Hacer el-Askalâni, *el-Metâlibu'l-âliye*, V, 216; Hadisin senet değerlendirmesi hakkında geniş bilgi için bkz. Acar, Yusuf, *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kiraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, İstanbul, 2004, s. 173-175.

¹¹⁰ İbn Hibbân, *Sahîh*, VII, 269.

¹¹¹ Beyhaki, *Şuabu'l-îmân*, XI, 436; Beğavî, *Şerhu's-sünne*, V, 295, 296.

zâhiri anlamını esas alarak ölüden kastedilenin, ruhu bedeninden ayrılan kimse olduğu ve hadisin, ölmek üzere olan kimselere hamledilmesinin hiçbir dayanağının olmadığı da ileri sürülmüştür.¹¹²

2. **“Ölmek üzere olup da yanında Yâsin Süresi okunan kimsenin ölüm ağırlığını Allah hafifletir.”**¹¹³

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→Ebu'd-Derdâ→Şureyh b. Ubeyd→Saffân b. Amr → Mervân b. Sâlim →Mecîd b. Ebî Revvâd→İbn Ebî Ömer.

Bu rivâyet Yâsin Süresi'nin ölmek üzere olanlara okunacağını ileri sürenlerin görüşünü destekler mahiyettedir. Senette yer alan Mervân b. Sâlim hadis otoritelerince tenkit edilmiş ayrıca çok zayıf olarak nitelenmiştir.¹¹⁴ Rivâyetin baş tarafının aslı olsa da bu şekilde yer alan bir metnin tamamının aslının bulunmadığı söylenmiştir.¹¹⁵

Zikredilen bu hadisin farklı senet ve metinlerle nakledilmesine rağmen bunlar içinde sahîh sayılabilecek bir rivâyete rastlayamadık.

“Ölülerinize Yâsin okuyun” hadisi her ne kadar tek bir sahabiden nakledilse de bu hadisi destekler nitelikte farklı sahabeden gelen senetlerin de olduğu da görülmektedir. Ancak farklı senet ve metinle nakledilmesine rağmen bu manada gelen bütün rivâyetlerin zayıf olduğu görülmektedir. Dikkate değer diğer bir husus ise bu rivâyetlerden hiç birine uydurma hükmünün verilmemiş olmasıdır. Bunlara ilaveten buraya kadar nakledilen rivayetlerin hepsi üzerinde tartışma konusu olan hususlardan biri de okuma işleminin ölmüş olan üzerinde mi yoksa ölmek üzere olan bir kimse üzerinde mi icra edileceğidir. Kanaatimizce söz konusu rivayetlerde mana açık olduğundan Yâsin Süresi ölmüş olan birine de okunabilir. Fakat ölmek üzere olan birine de okunmasına engel teşkil eden ne bir rivâyet ne de açık bir uygulama vardır. Özellikle rivayetlerde farklı ibarelerle kullanılan “mevt” kelimesini mecaza hamlederek “ölmek üzere olan kimse” şeklinde açıklamanın zorlama bir yorum olduğu düşüncesindeyiz. Bundan dolayı söz konusu kelimeyi hakiki anlamıyla “ölmüş olan” şeklinde kabul etmek isabetli olsa gerektir.

3. **“...Yâsin Kur'ân'ın kalbidir. Onu, Allah'ın rızasını ve ahireti kazanmak için okuyan kişi mutlaka affedilir. Onu, ölülerinize okuyun.”**¹¹⁶

Hadisin senedi: Hz. Peygamber→Ma'kıl b. Yesâr→Osman es-Sekenî→Ebu Osman→Süleyman et-Teymî→Mu'temir→Ârim.

“Ölülerinize onu (Yâsin Süresi'ni) okuyun” rivâyetinin son kısmını oluşturmaktadır. Birleşik rivâyetin bu bölümü daha önce müstakil olarak ele alındı. Söz konusu kısma ait senetlerden biri şu şekildeydi: Hz. Peygamber→Ma'kıl b. Yesâr→Osman es-Sekenî→Ebû Osman→Süleyman et-Teymî→Abdullah b. el-Mübârek→Muhammed b. Mekkî el-Mervezî ve Muhammed b. el-Alâ.¹¹⁷

¹¹² İbn Hacer el-Askalâni, *Telhişu'l-habîr* II, 245; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, IV, 29; Bu konudaki değerlendirmeler için bkz. Acar, *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kiraatten Ölülerin Faydalanması Meselesi*, s. 175.

¹¹³ İbn Hacer el-Askalâni, *el-Metâlibu'l-âliye*, V, 215.

¹¹⁴ İbn Asâkir, *Tehzîbu'l-kemâl*, XXVII, 394.

¹¹⁵ İbn Hacer el-Askalâni, *el-Metâlibu'l-âliye*, XV, 140.

¹¹⁶ Ahmed b. Hanbel, XXXIII, 417.

¹¹⁷ Ebû Dâvûd, Cenâiz, 24.

Daha önceki rivâyete ait yukarıdaki bu senette yer alan bazı ravilerin meçhul olduğu bu yüzden de rivâyetin sahih sayılamayacağı belirtilmişti. İki ayrı rivâyetin birleşiminden ibaret olduğu¹¹⁸ izlenimi veren Ahmed b. Hanbel'e ait burada değineceğimiz/yukarıdaki metne ait senette ise Süleyman et-Teymî'ye kadar olan kısmın ortak râvilerden meydana geldiği görülüyor. Bu râvilerden Mu'temir b. Süleyman Tarhân et-Teymî el-Basrî'dir ki, onun için sikâ diyenler olduğu gibi hafızasının kötü olduğunu, rivâyetlerinde yanlışlığını beyan edenler de olmuştur.¹¹⁹

Ele aldığımız rivâyetin benzeri Tirmizî'nin *Sahih'*inde ve Dârimî'nin *Sünen'*inde şu şekilde geçmektedir: *إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا، وَقَلْبَ الْقُرْآنِ إِسٌّ، وَمَنْ قَرَأَ إِسَّ كَتَبَ اللَّهُ: لَهُ بِقِرَاءَتِهَا قِرَاءَةٌ الْقُرْآنِ عَشْرَ مَرَّاتٍ* (Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın da kalbi Yâsin'dir. Kim Yâsin'i okursa Allah onu kıraati karşılığında Kur'ân'ı on defa hatmetme sevabı verir.)¹²⁰ Fakat bu rivâyette tetkik etmekte olduğumuz "Ölülere Yâsin Sûresi okuma" ile ilgili asıl cümle yer almamaktadır. Yukarıda esas aldığımız Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'*inde geçen rivâyetin tam metni ise şu şekildedir: "Bakara sûresi Kur'ân'ın tepesi ve zirvesidir. Onun her ayetiyle birlikte seksen melek inmiştir. Ayete'l-Kürsî arşın altından çıkarılmış ve onunla birleştirilmiş ya da Bakara sûresiyle birleştirilmiştir. Yâsin ise Kur'an'ın kalbidir. Bir kişi Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın rızasını ve ahiret yurdunu kazanmak için Yâsin'i okursa mutlaka başışlanır. Ölülerinize onu (Yâsin'i) okuyun".¹²¹ Tirmizî nakletmiş olduğu hadisin "garib" olduğunu belirtip, Harun Ebû Muhammed'in meçhul olduğunu söylemiştir. Diğer musanniflerin eserlerinde yer almasına rağmen Beyhâkî'nin eserinde "ölülere Yâsin okuma" ile ilgili kısım geçmemektedir.¹²²

4. اِقْرَأُوا إِسَّ فَإِنَّ فِيهَا عَشْرَ بَرَكَاتٍ... "Yâsin okuyunuz çünkü onu okumakta on bereket vardır..."¹²³

Hz. Peygamber→Hz. Ali→Ali b. Hüseyin→Muhammed el-Bâkır→Cafer b. Muhammed→es-Seriyy b. Hâlid b. Şeddâd→Hammâd b. Amr→Abdurrahman b. Vâkid.

Ölülere Yâsin okumakla ilgili bir başka rivâyet de uzun bir rivâyetin bir parçasını oluşturan yukarıdaki nakildir. "اقْرَأُوا إِسَّ فَإِنَّ فِيهَا عَشْرَ بَرَكَاتٍ" (Yâsin okuyun onda on bereket vardır...) şeklindeki ibarenin devamında "وَمَا قُرِئَتْ عِنْدَ"

¹¹⁸ Benzer rivâyet için bkz. Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, VI, 311. *قَلْبَ الْقُرْآنِ لَا يَقْرُوهَا أَحَدٌ يُرِيدُ اللَّهُ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ إِلَّا غَفِرَ لَهُ، فَأَقْرُوهَا عَلَى مَوَاتِكُمْ*

¹¹⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl*, XXVIII, 254; Zehebi, Şemsüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, (I-XL), Dâru'l-hadis, Kahire, 2006, VII, 429, 430; *Tezkiratu'l-huffâz*, (I-IV), Dâru'l-kütüb'il-ilmîyye, Beyrût, 1998, I, 195; İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbu'l-Tehzîb*, (I-XII), Dâiratü'l-meârifî'n-nizâmîyye, Hindistan, 1326, X, 227, 228.

¹²⁰ Tirmizî, Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünen*, (I-VI), Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-garbil'l-İslâmî, Beyrût, 1998, Fedâilu'l-Kur'ân, 7; Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. Fazl b. Behrâm, *Sünen*, (I-IV), thk., Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî, Dâru'l-muğni, Suudiarabistan, 2000, Fedâilü'l-Kur'ân, 21.

¹²¹ Ahmed b. Hanbel, XXXIII, 417; Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 2.

¹²² Bkz. Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *Şuabu'l-îmân*, IV, 94.

¹²³ İbn Ebî Usâme, Ebû Muhammed el-Hâris b. Muhammed b. Dâhir, *Müsnedü'l-Hâris*=*Buğyetü'l-bâhis an zevâidi Müsnedü'l-Hâris*, (I-II), thk., Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâkîrî, Medine, 1992, I, 526; İbn Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibu'l-âliyye*, XV, 145; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 389, 481. Suyûtî, *el-Le'âlû'l-masnûa*, II, 312; İbn Arrâk, *Tenzîhü's-şerîa*, I, 296.

”مَيِّتٌ إِلَّا خَفِيفٌ عَنْهُ“ (Ölünün yanında okunduğunda ölünün azabı hafifler) cümlesi yer almaktadır. Bu hadisin üst kısmında hitabın Hz. Ali’ye olduğu anlaşılmaktadır.

Senedindeki bütün râvilerin zayıf olduğu vurgulanan bu rivâyet¹²⁴ aynı zamanda zayıf ve uydurma hadisleri ihtiva eden birçok eserde yer almaktadır. Ayrıca İbn Hacer bu hadisin senedindeki zayıflıkları maddeler halinde sıralamıştır.¹²⁵

Neticede buraya kadar tetkik edilen Yâsin suresinin ölülere okunmasıyla ilgili rivâyetler ile burada ele alınmadığı halde kendisine atf yapılan diğer bazı rivâyetlerle¹²⁶ birlikte değerlendirildiğinde bunların, ya zayıf ya da uydurma olan rivâyetlerden müteşekkil olan nakiller olduğu anlaşılmaktadır. Akla ilk gelen hususlardan biri söz konusu sûrenin fazileti kapsamında kaynaklarda yer alan bu rivâyetlerin tamamı olmasa bile bazılarının aslında farklı yer ve zamanlarda söylenmiş olduğu daha sonra râvi/râviler tarafından tek bir metin halinde nakledildiğidir. Senette yer alan meçhûl ve zapt yönünden zayıf olan râviler de göz önüne alındığında bu düşüncenin dikkate değer olduğu anlaşılmaktadır. Farklı senet ve metinlerle nakledilen Yâsin Sûresi’nin okunmasıyla ilgili yukarıda tetkik edilen rivâyetlerde ortak olan metnin “ölülere Yâsin okuma” kısmı olduğu görülmektedir. Fakat okuma işinin ölüm esnasında mı yoksa öldükten sonra mı olduğu da tartışılan başka bir meseledir. Şurası da açıktır ki, ölüm insanların hayatta hemen her zaman karşılaşılabilecekleri bir vakiadır. Ölüye Yâsin Sûresi’nin okunması işinin ise sınırlı sayıdaki rivâyetlerden ibaret olması ve bunların çoğunun zayıf ve uydurma rivâyetleri konu edinen kaynaklarda yer alması ayrıca düşünülmesi gereken bir durumdur.

SONUÇ

Allah’ın kelamı olarak tanımlanan Kur’ân; muhatapı ölüler değil diriler olan ve diriler tarafından anlaşılıp, rehber edinilmesi için gönderilmiş bir kitaptır. Bundan dolayıdır ki okunması ve hayata aktarılması karşılığında muhataplarının mükâfatlandırılacağı haber verilmiştir. Yüzyıllar boyu tamamı ya da belirli sûre ve ayetleri Müslümanlar tarafından değişik niyetlerle, ibadet için ve farklı beklentilerle okunan Kur’ân’ın bazı sûrelerinin diğerlerine nazaran daha çok ezberlenip tilâvet edildiği bilinen bir husustur. Bunlardan biri de Yâsin Sûresi’dir. Özellikle ülkemizde yeni doğan bir çocuğa isim verilmesi esnasında, sünnet merasimlerinde, düğünlerde, hacı uğurlama ve karşılama programlarında, mevlitlerde, hastanın yanında, ölecek kişinin başucunda, ölünün defni esnasında ve arkasından, kısaca başta dini içerikli konular olmak üzere birçok niyet ve amaçla Yâsin sûresinin okunması adet haline gelmiştir. Tabii ki, bir toplumda bu denli yaygın olması ve kabul görmesi bu sûrenin rivâyetlerle olan ilişkisini de gündeme getirmiştir. Başta aktüel oluşu ayrıca uygulama alanının genişliği ve dini bir zorunluluk gibi telakki edilmişlik özelliği, yer aldığı kaynaklar ve sıhhati açısından bu sûreyi özel olarak ele almayı gerektiren temel sebeplerdendir.

Yâsin sûresinin tefsiri, faziletleri ve okunmasının sevabı konusunda çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Muhtemelen Bunun önemli sebeplerinden biri faziletine dair rivâyet edilen hadisler, diğeri de ölüler üzerine okunmasının tavsiye edilmesidir.

Bu konu çerçevesinde sahîh, zayıf ve uydurma rivâyetleri tespit etmeye yönelik yapılan araştırmalarda Yâsin Sûresi’nin ölüye okunmasına dair sıhhatleri farklı

¹²⁴ Bûsârî, *İthâfû'l-hayrati'l-mehera*, III, 413.

¹²⁵ İbn Hacer el-Askalâni, *el-Metâlibu'l-âliye*, XV, 145.

¹²⁶ Bu rivâyetlerden bazıları için bkz. İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ebi'l-Hasen, *el-Mevdüât mine'l-ehâdisi'l-merfûât*, (I-III), thk., Abdurrahman Muhammed Osman, Medine, 1966, III, 239; İbn Arrâk, *Tenzihü'l-ş-şeria*, II, 373; Suyûtî, *el-Le'âlû'l-masnûa*, II, 365.

hadisler olduğu görülmüş, kaynaklarda yer alan rivâyetlerin büyük bir kısmının özellikle senetlerindeki problemler sebebiyle ya zayıf ya da uydurma hükmü verilmiş nakillerden ibaret olduğu tespit edilmiştir. Birçok kaynaktan bu sûre hakkında sayıca fazla rivâyet yer almasına rağmen bunların, genelde sahîh hadis kaynaklarında değil de aksine zayıf ve uydurma rivâyetleri içeren kitaplarda bulunması dikkate değer bir husustur. Yâsin Sûresi'nde geçen ölüm, âhiret, yeniden dirilme gibi ayetlerin sayıca fazlalığı ve bunların veciz bir şekilde anlatılışı, sûrenin faziletine dair sahîh olan diğer rivâyetler de dikkate alınarak düşünüldüğünde bütün bunların tarihi süreçte yanlış ya da eksik değerlendirilerek zayıf ve uydurma nakillere kapı aralmış olabileceği düşüncesindeyiz. Çünkü sahabeden sonra ölüm gibi sık karşılaşılan bir olayda Yâsin Sûresi'nin yukarıda zikredilen özellikleri ve süreyle ilgili sahîh rivâyetler daima gündemde kalarak ilerleyen süreçte sahabe ve sonraki yakın neslin söz ve uygulamalarını hadis şekline dönüştürmüş olabilir kanaatindeyiz. Kaldı ki bütün rivâyetler olmasa da bazılarının birbirine yakın anlamlarda aynı senet veya metinle kaynaklarda yer alması bu kanaatimizi desteklemektedir. Sahabenin ölümlerine ilgili olaylar ardından Yâsin Sûresi'nin yaratılışı, ölüm ve yeniden dirilmeyle ilgili mesajlarının da etkisiyle ferdi planda bir takım uygulamalarının idrâca sebep olması muhtemeldir.

Ölüye Kur'ân okumakla ilgili rivâyetlerin çoğu zayıf ve uydurma olarak değerlendirilse de bütüncül bir bakışla bu tür uygulamanın pratikte bir karşılığının olduğu ve Müslümanların çoğunun her şehir ve asırda ölümleri için Kur'ân tilâvet etmeye devam ettikleri sıhhat nitelikleri farklı rivâyetlerden anlaşılmaktadır. Fakat bunun yanında ölüm gibi karşılaşılan sık olan bir olay neticesinde ölüye/kabre Yâsin Sûresi okumanın temelini büyük çoğunluğu zayıf ve uydurma olan az bir örnekle sınırlandırmak rivâyetler bağlamında sıhhatli görünmemektedir. Yukarıda da zikredildiği üzere rivâyetlerin sıhhati bir kenara bırakılıp düşünüldüğünde az da olsa hemen her asırda ölüye Yâsin Sûresi okuma ritüelinin devam ettirildiğine dair bilgiler kaynaklarda yer almaktadır. Bunun aksine bazı toplumlarda ölümlere söz konusu sûresinin okunmaması ya da bunun nadiren uygulanmasının nedenlerinden birinin de bu süreyi okuma işinin sağlam rivâyetlere dayandırılmaması olmasından kaynaklanan aşırı muhalefet olabileceği yanlış bir düşünce olmasa gerektir. Diğer taraftan Yâsin Sûresi'nin ölüye okunmasıyla ilgili sağlam nasların olmaması geçmişte bu olayın özellikle de ülkemizdeki gibi her İslam toplumunda güçlü bir şekilde kabullenilme işinin sebepleri arasında gösterilebilir.

Daha çok, zayıf ve uydurma rivâyetlere dayanan bu uygulamanın sahabe tarafından da fazla tatbik edilmemiş olması bunu yapmanın sakıncalı olacağı anlamına da gelmemelidir. Çünkü öncelikle bilinmeli ki, ölüye Yâsin Sûresi okunmasına dair nakledilen rivâyetlerin hepsine uydurma hükmü verilmemiştir. Bu uygulama zorunlu olan bir ibadet gibi algılanamayacağı gibi sünnet olarak da telakki edilmemelidir. Özellikle ülkemizde yerleşik güçlü bir uygulama olan ölüye Yâsin sûresinin okunmasının diğer İslam toplumlarında karşılığının olup olmadığı da dinî, sosyal ve kültürel yönlerden araştırılması gereken diğer bir husustur.

KAYNAKÇA

Acar, Yusuf, *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölümlerin Faydalanması Meselesi*, İstanbul, 2004.

..... *Rivâyet İlimleri Açısından Hayattakilerin Yaptığı İbadet ve Kıraatten Ölümlerin Faydalanması Meselesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2001.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed b. Abdülhâdî, *Keşfu'l-hafâ*, (I-II), thk., Abdülhamid b. Ahmed b. Yusuf b. Hendâvî, byy., 2000.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî *Müsned*, (I-XLV), thk., Şuayb el-Arnaûd-Adil Mürşid vd., Müessesetü'r-risâle, byy., 2011.

- Ali el-Müttakî, Ali b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kâdihân, *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-ekvâl ve'l-efâl*, thk., Bekrî Hayyânî-Safvet es-Sekâ, Müessesetü'r-risâle, byy., 1981.
- Âlûsî, Şihâbüddîn Mahmud b. Abdullah el-Hüseynî, *Rûhu'l meânî fi tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-sebu'l-mesânî*, (I-XVI), thk., Ali Abdalbâr Atıyye, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrût, 1415.
- Aydemir, Abdullah, "Fezâilü'l-Kur'ân", *DîA*, XII, 532, 533.
- Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b Mesûd el-Ferrâ, *Şerhu's-sünne*, (I-XV), Mektebetü'l- İslâmî, Beyrût, 1983.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, *es-Sünenü'l-kübrâ*, (I-X), thk., Muhammed Abdülkadir Atâ, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrût, 2003.
-*Suabu'l- îmân*, (I-XIV), thk., Abdulali Abdulhamîd Hâmid, Mektebetü'r-rüşd, Riyad, 2003.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmiu'u's-Sahîh*, (I-IX), thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır en-Nâsır, Dâru tavkî'n-necât, byyi, 1422.
- Bûsirî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr el-Kinânî, *İthâfû'l-hayratî'l-mehera bizevâidi'l-Mesânîdi'l-aşera*, (I-9), Dâru'l-vatan, Riyâd, 1999.
- Cezâirî, Tâhir b. Sâlih İbn Ahmed, *Tevcîhü'n-nazar ilâ usûli'l-eser*, (I-II), thk., Abdulfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-matbûâtü'l-İslamiyye, Haleb, 1995.
- Dârîmî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. Fazl b. Behrâm, *Sünen*, (I-IV), thk., Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî, Dâru'l-muğnî, SuudiArabistan, 2000.
- Durmuş, Üzeyir, Hanefî Fıkında Maklûb Hadis Kullanımına Dair Bir Örnek: İskât Hadisi, KTUIFD, Cilt 3, Sayı 2, ss. 775-88.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş`as es-Sicistanî, *Sünen*, (I-VII), thk., Şuayb el-Arnaûd-Muhammed Kâmil Karabelli, Dâru'r-risâleti'l-âlemiyye, byy, 2009.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullâh b. İshâk el-İsfahânî, *Hilyetül'-evliyâ*, (I-X), Dâru'l-kitâbî'l-arabî, Beyrût, 1409.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-İsbehânî, (I-X), *Hilyetül'-evliyâ ve tabakâtü'l-esfiyâ*, Beyrût, 1409.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî, *Müsned*, (I-XIII), thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimeşk, 1984.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Silsiletü'l-ehâdis'd-daîfe ve'l-mevzûa ve eserühâ's-seyyü fi'l-ümme*, (I-XIV), Dâru'l-meârif, Riyâd, ts.
- el-İrâkî, Ebû'l-Fazl Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyn b. Abdirrahmân, *Tahrîcü ehâdisi İhyâi ulûmi'd-dîn*, (I-VII), Riyâd, 1987.
- el-Mübârekfûrî, Ebu'l-Alâ Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahîm , *Tuhfetü'l-ahvezî bi şerhi Câmiü't-Tirmizî*, (I-X), Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrût, ts.
- Hattâbî, Ebû Süleymâ Hamd b. Muhammed, *Meâlimü's-Sünen*, (I-IV), Haleb, 1351/1932.
- Heysemî, Nureddîn Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman, *Mecmau'z-zevâid ve menbau'l-fevâid*, (I-X), thk., Hüsâmüddîn el-Kudüsî, Mektebetü'l-Kudüsî, Kahire, 1994.
- İbn Arrâk, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammd el-Kinânî, *Tenzîhü'ş-şerîat'i-l-merfûa ani'l-ahbârî'ş-şeniâti'l-mevdûa*, (I-II), thk., Abdulvehhâb Abdullatif-Abdullah Muhammed es-Siddîk el-Çimârî, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrût, 1399.
- İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsim Ali b. Hasan b. Hibetullah, *Târîhu Dimeşk*, (I-LXXX), thk., Amr b. Garâme el- Umrevî, Dâru'l-Fikr; 1995.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, (I-XXX), ed-Dâru't-Tûnusiyye, Tunus, 1984.
- İbn Dakîk, Ebu'l-Feth Muhammed b. Ali b. Dakîk el-İd, *el-İktirâh fi beyâni'l-istilâh vemâ udîfe ilâ zâlike mine'l-ehâdisi'l-ma'dûdeti fi's-sihâh*, (I-II), byy., ts.
- İbn Ebî Usâme, Ebû Muhammed el-Hâris b. Muhammed b. Dâhir, *Müsnedü'l-Hâris=Buğyetü'l-bâhis an zevâidi Müsnedü'l-Hâris*, (I-II), thk., Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâkirî, Medine, 1992.

İbn Hacer el-Askalâni, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed, *el-Metâlibu'l-âliye bi zevâidi'l-mesânîdi's-semâniyye*, (I-XIX), Dâru'l-âsime-Dâru'l-muğis, Suudiarabistan, 1419.

.....*Telhîsu'l-habîr fî Tahrîci ehâdisi'r-Râfi'i'l-kebîr*, (I-IV), Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, byy., 1989.

.....*Tehzîbu't-Tehzîb*, (I-XII), Dâiratü'l-meârifî'n-nizâmiyye, Hindistan, 1326, (IX), 227, 228.

İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, *Sahîh*, (I-XVIII), thk, Şuayb el-Arnaûd, Müessesetü'r-risâle, Beyrût, 1988.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî, *Kitâbu'rûh*, (I-II), thk., Muhammed Ecmel el-İslâhî, Dâru âlemi'l-fevâid, byy., 2014.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, *Sünen*, (I- II), thk., Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru ihyâi kütübî'l-arabî, byy., ts.

İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahman b. Ebî'l-Hasen, *el-Mevdûât mine'l-ehâdisi'l-merfûât*, (I-III), thk., Abdurrahman Muhammed Osman, Medine, 1966.

İbnu'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî el-İskenderî, *Fethu'l-Kadîr*, (I-X), Dâru'l-fikr, byy., ts.

İbnu's- Salâh, Ebû Amr Osmân b. Abdirrahmân, *Mukaddime/Ma'rifetü envâi ulûmi'l-hadîs*, thk., Nurüddîn İtr, Dâru'l-Fiker, Suriye, 1986.

Karakış, Mahmut, *Yasin Sûresi İle İlgili Rivayetler ve Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

Karaman, Hayrettin, *Ebediyet Yolcusunu Uğurlarken*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1985.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensarî, *el-Câmiu li-ahkâmî'l Kur'ân*, (I-XXIV), thk., Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Müessesetü'r-risâle, byy., 2006.

.....*et-Tezkira fî ahvâli'l-mevât ve umûri'l-âhira*, thk., Hicazî Saka Ahmed, (I-II), Beyrût, 1986.

Mizzî, Ebu'l-Haccâc Yusuf b. Abdurrahman, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, (I-XXXV), thk., Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-risâle, Beyrût, 1980.

Muhammed b. Alevî el- Mâlikî el- Hüseyñî, *Tahkîkû'l-âmâl fimâ yenfeu'l-meyyitü mine'l-a'mâl*, Mektebetü dâri cevâmî'l- kelim, Kahire, ts.

Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifîn b. Nûriddîn Alî, *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmi'i's-sağîr*, (I- VI), el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübrâ, Mısır, 1356.

Müslim, Ebu'l-Hüseyñ Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, (I-V), thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabî, Beyrût, 1974.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Ali b. Şuayb, *es-Sünenü'l-kübrâ*, (I-X), thk., Şuayb el-Arnaûd, Müessesetü'r-risâle, Beyrût, 2001.

.....*es-Sünen*, (I-IX), Abdulfettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1986.

Özel, Mustafa, Ölünün Ardından Kur'an-ı Kerim Okunmasının Dini Dayanakları, *İslam Hukuku Araştırmaları, Dergisi*, sy. 7, Nisan 2006, s. 477-486.

Polat, Selahattin, "Ferd", *DİA*, XII, 368-369.

Reşid Rızâ, Muhammed, *Tefsîru'l-menâr (Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm)*, (I-XII), Dâru'l-fikr, Dimeşk, ts.

Suyûtî, Celalüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-Le'âlû'l- masnûa fî'l-ehâdisi'l-mevdûa*, (I-II), thk., Ebû Abdirrahman Salâh b. Muhammed b. Uveyda, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrût, 1996.

..... *Şerhu's-sudûr fî akvâli'l-kubûr*, Dâru'r-reşid, Dimeşk, ts.

Şâtîbî, Ebû İshak İbrahim b. Musa el-Gırnâtî, *el-Muvâfakât fî usûli's-şerîa*, (I-IV), Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrût, ts.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylû'l-evâtâr şerhu Müntaka'l-ahbâr min ehâdisi seyyidi'l-ahyâr*, (I-VIII), Dâru'l-hadis, Mısır, 1993.

Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *Mu'cemü'l-evsât*, (I-X), thk., Târîk b. Avzullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî, Dâru'l-haremeyn, Kahire, ts.

.....*el-Mu'cemu'l-kebîr*, (I-XXIV), thk., Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi, Mektebetü İbn Teymiyye, Kâhire, 1994.

.....*Mu'cemü's-sağîr*, (I-II), thk. Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâc Emrîr, Dâru Ammâr, Beyrût-Ammân, 1985.

Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd el-Fârisî, *Müsned*, (I-IV), thk. Muhammed b. Abülmuhsin et-Türkî, Dâru Hicr, Mısır, 1999.

Tîbî, Şerafeddîn b. Hüseyin Muhammed b. Abdullah, *Şerh âlâ Müşkâtî'l-mesâbîh*, (I-XIII), thk., Abdülhamîd Hendâvî, Mekke-Riyâd, 1997.

Tirmizî, Ebû İshak Muhammed b. İsâ b. Serve, *el-Câmiu'u's-Sahîh*, (I-VI), thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Dâru'l-garbi'l-İslâmî, Beyrût, 1988.

Topaloğlu, Bekir, "Yâsîn Sûresi", *DİA*, XL, 340-341.

Toprak, Süleyman, *Ölümden Sonraki Hayat Kabir Hayatı*, Ensar Neşriyat, Konya, 1997.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992.

Zebîdî, Seyyid Muhammed Murtazâ, *İthâfü's-sâdeti'l-müttakîn bi şerhi İhyâi ulûmi'd-dîn*, (I-X), Müessesetü't-târîhi'l-arabî, Beyrût, 1994.

Yılmaz, Orhan, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Hadis/Sünnet Anlayışı ve Metin Tenkidindeki Yeri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013.

Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, (I-XL), Dâru'l-hadis, Kahire, 2006.

.....*Tezkiratü'l-huffâz*, (I-IV), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrût, 1998.

Zeylaî, Fahrüddîn Osman b. Ali b. Mihcen, *Tebyînü'l-hakâik şerhu Kenzi'd-dekâik*, (I-VI), thk., Bulak, Kahire, 1313.